

NOVA

KULTURNI VESTNIK

ŠTEV. 4. I. LETNIK
IZDAJA VIŠJI KULTURNI SVET V TRSTU

... V TRSTU, DNE 29. MAJNIKA 1919 ...

NJIVA IZHAJA VSAK ČETRTEK. NAROČNINA: ČETRTLETNA 7 L^{it},
POLLETNA IN CELOLETNA SORAZMERNO □□ POSAMEZNA
ŠTEVILKA 60 ST. □□ UREDNIŠTVO IN UPRAVNIŠTVO: TRST,
ULICA MADONNINA 15, II. TELEFON 15-70 □□ IZDAJA ZA
„VIŠJI KULTURNI SVET“ IN ODGOVARJA ZA UREDNIŠTVO
IVAN REGENT □□□ TISKA TISKARNA EDINOST V TRSTU

VSEBINA

- PASTUŠKIN: ZORKO — Stran 49.
PASTUŠKIN: V KREKOVI DRUŽBI (PESEM) — Str. n 53.
IVAN REGENT: PRISPEVEK K ZADRUŽNEMU GIBANJU NAŠEGA
KMETA (Konec) — Stran 53.
PASTUŠKIN: METULJČEK (PESEM) — Stran 56.
MARIJA KMETOVA: GOLOBOVI (Dalje) — Stran 56.
MIROSLAV AMBROŽIČ: O MODERNEM OBUVALU — Stran 59.
PASTUŠKIN: MOČ UNIFORME — Stran 61.
SILVESTER ŠKERL: BALADA — Stran 61.
PREGLED: KNJIŽEVNI, - GLEDALIŠKI - GLASBENI - ŠOLSKI -
ŽENSKI — Stran 61, 62, 63, 64.

LISTNICA UREDNIŠTVA

Vzorov. Preosebno in prav nič prepričevalno; koš.

Samaritanov. Pismo z dne 17. t. m. sprejeli. Morda Vam odgovorimo obširneje. Za danes bi pripomnili le tole: Le če bi oblika nasprotovala ideji, le če bi ovirala izražanje ideje, pojdemo preko nje. Prej ne, niti za las prej, osobito pri vsakdanjih idejah. Mogoče Vas umevamo, mogoče se res skriva „silovita“ umetnost v onih „verzih“, vse mogoče, ali ogrevati se zanje ne moremo.

VESTNIK KULTURNEGA SVETA

Dne 1. junija ob 9 in pol se vrši v zeleni dvorani „Delavskega doma“ (ul. Madonnina 15) redni občni zbor „Ljudskega odra“. Vspored: 1. nagovor predsednika, 2. poročilo tajnika, knjižničarja in blagajnika, 3. poročilo nadzorstva, 4. sprememba društvenih pravil, 5. volitve v odbor, 6. slučajnosti. — Podružnice imajo pravico in dolžnost poslati za vsakih 20 svojih članov po enega delegata na to zborovanje. — Nadejamo se obilne udeležbe.

PASTUŠKIN:

ZORKO

ZORKO je molil naprej, oče in mati sta mu odgovarjala. Oče je med molitvijo ličkal koruzo, mati je šivala. Ko so domolili, si je oče natlačil pipo in je rekel:

»Sama moraš do mojstra. Jaz ne utegnem.

Vzelo bi mi dan, vzelo bi mi plačo.«

»Daleč je — pa take samote.«

»Vzemi Zorka s sabo.«

»Kam?« je vprašal Zorko.

Mati se mu je nasmehnila, kakor bi ga pre-sojajala, ali bi ji njegovo spremstvo nudilo do-volj varnosti:

»V Dolino, kjer delajo opeko. Strah me je samo tako daleč. Kako me boš branil, Zorko, če me kdo napade?«

»Sultan pojde z nama,« je odločil Zorko po kratkem premisleku. Čutil je, da ga mati gleda, kakor bi se njemu samemu ne marala zaupati.

»Ta je prava,« je prikimal oče. »Zorko in Sultan — z mano bi ne bila bolj varna.«

Zorku tisto noč dolgo ni bilo do spanja. Če je zamižal, je zarja prihodnjega dne segla skozi temo prav do njega ter mu v jasnih po-dobah kazala cvetoča, v solncu smejoča se polja, dolgo belo cesto preko njih, na cesti pa dvoje srečnih ljudi, ki romata proti Dolini. Zdelo se mu je, da je nocoj nenadoma zrastel za dobro ped, in da se jutri niti brez Sultana ne bi vstrašil najhujšega tolovaja. Ko je za-spal, se je v sanjah videl zopet z materjo na poti: razbojniki so ob cesti na desni in levi prežali iz koruze in grmovja, a jedva so za-gledali njega, jim je gorjača omahnila in so zbežali.

O prvem zoru je vstal in odšel na dvorišče:

»Sultan, ali veš, kam greva danes?« Za-mahnil je proti vzhodu: »V Dolino greva. Tam imajo opeko za našo novo hišo. Ta ni naša, nova pa bo naša, sami jo sezidamo.«

Po zajtrku si je oče obesil suknjo na ramo ter odšel na dnino. Mati je spravila v košaro kos belega kruha, sira, gnjati in jabolk, pre-grnila je brašno z belim prtom ter se napotila z Zorkom skozi vas.

Pred vaško šolo je stala tenka, visoka učiteljica.

»Dobro jutro, gospodična,« je pozdravila mati. »Našega danes ne bo. Opravičite mi ga, prosim. Greva v Dolino. Sama si ne upam.«

»Prav, prav,« se je učiteljica kislo namrdila. Zorko ji je bral na licu, da ji ni prav, a ker je materi vendar ugodila, se mu njena običajna kisloba ni zdela tako zoprna kakor navadno.

Hoja skozi vas je bila Zorku zmagoslaven pohod. Ponosno je s Sultanom po sredi ceste delal materi gaz skozi pisane valove dečkov in deklic, ki so se od vsepovsod zgrinjali proti šoli. Pri zadnji hiši je odvezal Sultana:

»Za njimi jo udari in jih napôdi v šolo!«

Sultan mu je z urnim skokom planil izpod rok v biserno lesketanje rosnih travnikov. Tekal je križem po cvetju in travi, tupatam je odgrizel svežo travnato bil ter mežikal Zorku:

»Bog s tabo in tvojimi šolarji! Čakal boš, da me dobiš zopet na vrh.«

Solnce je lezlo više in više, modrikaste me-glice so se izgubljale iznad polj, rosní demanti so se živo lesketali in od solnca popiti drug za drugim ugašali. Kjer je orač obračal na vratêh, je mati voščila dobro srečo, Zorko pa je z bosima nogama veselo brcal sveže, ka-deče se temnorjave grude, ki so bile pri obra-čanju zdrsnile z lemeža in stranic na cesto. Včasih sta mati in Zorko prehitela počasen voz z volovsko ali kravjo vprego, večkrat sta se morala umakniti paru iskrih konj, ki so glasno družino vozili na polje ali v senošet. Premerila sta domače njive do kraja in krenila po ozki stezi čez pisane travnike proti veliki cesarski cesti, ki je v daljavi blestela ob robu temnozelenih hoste.

Zorko je stopal zdaj vstríc matere, zdaj pred njo ali za njo, kakor se je steza širila in ožila, se vila med sočno, mehko travo ali med bodičjem in osatom. Njegove oči so iskale širom po planjavi; ni se menil več niti za Sul-tana, ki mu je vpehan stopal z visečim jezi-kom tik za petami. Pogledal je mater in je rekel:

»Jaz bi šel tudi sam v Dolino, brez vas in brez Sultana.«

»Jaz tudi — ko bi bila moški,« je odvrnila mati smehoma. »Ženske so že take, da jih je rado strah.«

Zorku se je čudno zdelo, kako more biti mati bojzljivejša od njega. Saj ga je večkrat, če jo je razjezil, z lahkoto ugnala in parkrat tudi natepla. Mati je povzela:

»Ko sem bila tvojih let, se nisem bala. Takrat me je bilo strah samo ponoči; podnevi bi bila šla čez hribe in doline, kamor bi me bili poslali. Do dvanajstega leta nisem vedela, kaj je strah po samotah. Takrat pa sem ga spoznala. Do danes ga nisem pozabila in ga tudi nikoli ne bom. S sestrami smo nesle v mlin. Mariji je bilo osemnajst let, Pepci štiri- najst. Kakor navadno smo tudi tisto popoldne počivale v goščavi pri mostu. Marija je bila najbolj trudna. Ko sva s Pepco zopet zadeli, je ona še ležala, glavo je imela na vreči, predpasnik zgrnjen čez oči. Pepca je pokleknila k njej ter ji zavpila v uho, da greva. Stopali sva počasi po stezi iz hoste na cesto ter jo spotoma še večkrat poklicali. Grmovje nama jo je popolnoma skrilo, le rdeča ruta na njenem vratu se je svetila skozi listje. Kot bi ustrelil — grozen krik! Glas je bil Marijin in se je tisti hip kakor zadušen spremenil v zamolklo grgranje. Pepca sname culo in steče nazaj, jaz za njo. »Pomagajte, pomagajte!« kriči Pepca pred mano. Ko jo dohitim in vidim, kaj se godi, začnem vpiti tudi sama. Moški srednjih let se je tam, kjer smo prej počivale, ruval z Marijo. Skoro ves predpasnik ji je bil stlačil v usta, zavlekel jo je v gosto nizko hosto ter jo skušal vreči na tla. Ob kriku »Pomagajte!« se je ozrl proti nama, ves prepaden izpustil Marijo in zbežal. Od tistega dne si nisem več upala sama po samotah.«

»Ali jo je okradel?« je vprašal Zorko.

»Ne.«

»Kaj pa je hotel? Zadušiti jo, ubiti?«

»Še huje.«

Mati je končala, kakor da je povedala dovolj. Zorko je večkrat slišal, da je bil kdo napaden, in so mu tolovaji vzeli denar ali uro ali so ga ubili. Lani je fant na plesu zabodel deklino, ker ga ni marala za moža. Ta, o katerem pripoveduje mati, pa ni bil ne te, ne one vrste. In mati pravi, da je hotel še huje nego ubijati.

Prišla sta na veliko cesarsko cesto. Mimo

je zdrdral koleselj in vzdignil oblak prahu. Zorkove oči so se nezaupno, kakor bi iskale razbojnika, zabadale v temno hosto na desni. Parkrat so mu pogledi šinili k materinemu obrazu; zdaj se mu ni zdel več tako strog in resen kakor prej.

»Ne ubiti, ne okrasti — kaj pa ji je hotel?« je vprašal napol radovedno, napol boječe.

»Že zveš — ko boš velik.« Mati je postala zopet resna in stroga. Pogledala je Zorka in zdelo se ji je, da ga je rezkost njenih besedi zelo potrta. Zorku je bilo kakor pozimi na pravkar zamrzli vaški luži, ko led poka pod nogami, kakor da se hip na hip udere pod človekom.

»Pol poveste, pol pa ne,« se je nevoljno namrdnil.

»Ker si preveč radoveden. Glej, zvonik že gleda iz Doline!«

Dasi je Zorku ostalo marsikaj nejasno, temno in zakrito, ga je vendar prevzemala vedno bolj živa zavest, da je on po teh samotah res edina materina zaščita. Močnejše nego doma ga je vsega prešinila misel, da mu je na tej dolgi poti izročeno v varstvo nekaj neizmerno dragocenega. Hosta je zdaj na obeh straneh obdajala cesto. Zorko je stopal visoko vzravnane matere na desni, na njeni levici pa je ukazal hoditi Sultanu. Materi se je ob teh varnostnih odredbah smejalo srce, stopala je lahko, prožno in veselo, nekaj zorno mladostnega ji je sijalo z obraza ter se odbijalo od vseh njenih gibljajev. Da bi Zorku nagradila čut odgovornosti, je segla v košek na roki ter mu pomolila debelo rumeno jabolko. Zorko ga je radostno vzel ter ga spravil v žep.

»Ali ti ne diši?« se je začudila mati.

»Zdaj nimam časa. V Dolini mi bo že bolj dišalo.«

Nima časa! Mati bi ga bila najraje objela. Da bi ga v tako resnem pojmovanju dolžnosti premotila in zapeljala, je tudi sama vzela jabolko ter krepko in slastno ugriznila vanj. Ozrl se je k njej s pokroviteljskim pogledom: le mirno jej, meni služba še ne dopušča.

Zvonika se je vedno več bleščalo izza hoste, videle so se line in zvonovi, in kmalu je pod njimi zardelo cerkveno sleme. Na levi se je hosta polagoma odmikala, tudi na desni je stalo ob cesti le še nizko grmovje, in čez malo je pot zavila v prosto ravnino pisanih polj. Sredi živozelenega prta njiv in travnikov se

je belila vas Dolina. Na drugem koncu vasi je izza cerkve štrlel visoki, na vrhu okajeni dimnik opekarne.

S temno hosto je izginila tudi težka skrb, ki se je bila Zorku naselila v duši. Vzel je jabolko iz žepa, ga užitkoma pohrustal in zaprosil tudi kruha. Mati mu ga je dala in pripomnila:

»Kosila bova pozneje. Zdaj morava hiteti, da najdeva do poldne mojstra še v pisarni.«

Zorko je zopet privezal Sultana ter nategnil korake, da ga je mati komaj dohajala. Danes se je zdela Zorku Dolina mnogo bolj nova in zanimiva nego zadnjič z očetom, ko sta z vozom zdrdrala skozi vas, da so se hiše samo zavrtele krog njiju in že sta bila v opekarni. Takrat je ušlo njegovim očem skoro vse: obzidani kal v začetku vasi, sveti Florjan na gasilskem domu, tri visoke lipe na trgu pred cerkvijo, sveti Izidor in sveti Rok v okencih nad njo, vrteči se petelinček vrh vodnjaka, štiri velika mlinska kolesa in žuboreči jez nad mlinom.

V opekarni se je Zorko oddahnil kakor človek, ki je srečno rešil poverjeno mu nalogo. Spremil je mater do mojstrove pisarne ter se nato s Sultanom izgubil čez dvorišče k velikim zidanim pečem. Delavci so kopali rjavo ilovico iz jame v kotu, drugi so jo gnetili v lesene oblike, iztrkavali sveže kose na deske ter jih odnašali na solnce in v peči. Drugod so pobirali posušeno opeko ter jo pod nizkimi strešnjami zlagali v skladove. Izza nizke lope se je razlegel dolg, rezek žvižg. Delavci so kakor na povelje popustili deske, torila, oblike, nosila, nekateri so hiteli k vodnjaku, drugi so le z rokami otepli posušeno ilovico s hlač in srajce, sneli vsak svojo suktnjo s klinov in žeblicev pod strešnjami ter hiteli proti izhodu.

»Zorko!« je zaklicala mati izpred pisarne.

»Ta je vaš?« je vprašal mojster, ko se je Zorko približal s Sultanom. »Bil je že zadnjič z očetom pri nas,« se je spomnil.

»Sama, veste, da si ne bi upala v Dolino,« je rekla mati.

Zorko jo je samozavestno pogledal. »V Dolino sem jo srečno privedel — zdaj še domu,« so govorile njegove oči.

Nazaj se Zorku skozi vas ni tako mudilo kakor prej. Obstal je nad jezom in gledal v razpenjeni tok pod loputami mlinskih koles.

»Kosila še nisva; jaz sem lačna,« je pri-ganjala mati.

Zunaj vasi, preden sta dospela v hosto, je mati sedla v travo pod staro, senčno murvo koncem njive in postavila košek poleg sebe. Zorko je ostal na cesti in odvezal Sultana.

»V senco sedi!« je vabila mati ter jemala iz košare gnjat in kruh. Zorko ni ubogal. Stal je v solncu ter se oziral gori in doli po samotni cesti. Poznalo se mu je, da ga zopet vsega prešinja čut odgovornosti za materino varnost. Vzel je iz njenih rok ponujen kruh in gnjat, stopil je zopet na cesto in jedel stojé, ozirajoč se zdaj v mater, zdaj v hosto. Kakor gnjat in kruh je na cesti použil tudi sir in jabolka ter izpil kozarec tepkovca. Mati se je okrepcana lagodno naslonila ob razpokano murvino deblo. Zorko jo je gledal s ceste, in ta hip se mu je zdela lepša od matere božje, ki jo slika v domači cerkvi kaže na begu v Egipet počivajočo pod smokvo.

Skózi hosto je Zorko ukrenil isti pohodni red s Sultanom na levi kakor prej. Tudi zdaj so mu prodirajoči pogledi uhajali v goščavo, in ko se je iz nje nenadoma začulo pokanje vej, ga je izpreletelo: »Zdaj velja!« Med debli pa se je pojavila samo sključena postava starega gozdarja.

»Kako bi me branil, če bi bilo treba?« je vprašala mati, videč njegovo hipno razburjenost. Saj res, kako bi jo branil? O tem še ni razmišljal. Tudi zdaj se mu ni kdo ve kako jasno risalo v glavi, kako bi začel, vendar iznad vse meglenosti je plapolala jasna zavest, da bi jo čisto gotovo iztrgal nevarnosti.

»Boste videli, ko bo treba,« je odvrnil samozavestno.

»Saj ne bo.«

»Zakaj ste me pa vzeli s sabo, če veste, da ne bo?«

»Ker hodiš ti ob moji strani, zato ni nevarnosti, drugače bi pa morda bila. Morebiti sva šla že mimo več takih, ki bi me napadli, če bi me videli samo. Morebiti preži kdo prav zdajle izza debla, a ker vidi tebe, si ne upa blizu.«

Zorko je napel oči: iz globoke gozdne teme, kjer so se debela jedva razločevala drugo od drugega, so res mežikali potuhnjeni pogledi. In da se lopovi radi njega ne drznejo na cesto, se mu je zdelo mnogo bolj imenitno, nego če bi kateri res planil iz gozda ter bi ga morala s Sultanom odgnati, pobiti, raztrgati — ker

Sultan bi ga prav gotovo raztrgal. Od daleč je koncem hoste sinel nebesni svod nad prostim poljem, in čimbolj se je bližala odprta ravan, tem hitreje je ugašalo potúhnjeno, zločesto bliskanje izza debel.

»Napol doma,« se je oddahnila mati, ko je gozd ostal za njima. Z glavne ceste sta krenila zopet čez travnike. Naveličan dolge resne hoje pod Zorkovim poveljstvom se je Sultan veselo zaganjal za metulji, plašil prepelice in lajal v daljavo, kjer so se v popoldanskem solncu pasli konji in goveda. V dobri uri sta imela tudi travnike za seboj. Skrbno obdelane njive so se vrstile na desni in levi. Vrh domačega zvonika je pogledal izza griča kraj vasi.

»Domov ne bom nosila brašna,« je rekla mati. Sedla je v travo za grmičevjem ob cesti, vzela iz košare, kar je prej ostalo, ter delila Zorku, sebi in Sultanu. Zdaj se je tudi Zorko zleknil poleg nje in tekovito otepal kruh in sir.

»Zakaj ne stojiš na cesti?« ga je podražila mati. »Saj še nisva doma.«

Zorko je molčal, kakor bi se tako otročjemu vprašanju ne izplačalo odgovarjati. Spravil je svoj delež prvi pod streho in poželjivo gledal materin kos kruha. Mati si je zasadila kos med zobe ter se iztegnila z obrazom k njemu:

»Na. Kar odgrizneš, bo tvoje.«

Zorko je razposajeno razkleknil usta in odgriznil materin kos malone tik njenih zob.

»Lej ga požeruha, čeljusti bi mi odkrhnili,« se je odmaknila mati.

Zdaj si je Zorko sam zasadil pridobljeni kos v zobe ter ga kakor prej mati njemu ponujal Sultanu:

»Kaj zijaš, Sultan? Ugrizni!«

»Nos mu odgrizni!« je svetovala mati Sultanu. Ta je sedel moško pred njima ter ju meril z resnim, prizanesljivim pogledom, kakor bi odločno odklanjal, da bi tudi njega zapletala v svoje norčavo početje.

Mati je s predpasnika in prta stresla mrvice v travo in stopila z Zorkom zopet na cesto. Z njiv in travnikov so se po stezah in kolo-vozih orači in delavei vračali proti vasi. Plevice so si spuščale izpodrecana krila ter si med šalami in smehom privezovalle pisane predpasnike, ki so jih bile med delom odložile.

Iz vasi, od cerkve sem, je udarilo razburjeno vpitje pomešanih, izvečine ženskih gla-

sov, ki so se iz njega vedno jasneje čule ogorčene pretnje: »V obraz mu pljunite! — V lužo z njim! — V blatu ga povaljajte!«

Mati je stopila hitreje, Zorko je stekel jadrno proti cerkvi.

Izza vogla se je izmotala glasna gruča ljudi. Prednjimi je občinski stražnik vodil za roke vklenjenega vojaka. »Fej te bodi!« je vpila suha starka proti vklenjencu. Drzen otročaj se je pognal od zadaj in mu sklatil kapo z glave. Starejše ženske so vneto jezikale in se hudovalle, mlajše so jim bolj umerjeno pomagale, nekatere so se smejale.

»Kam ga ženejo, botra?« je mati ustavila vaščanko.

»Pomislite,« je žgolela ogovorjenka, »krst so imeli in po krstu botrinjo. Samo zato so mu dali dopust, da bo za botra. Pa se je zlo mek napil, ali pa se mu je zmešalo. Zmanjkalo ga je od mize in kmalu nato zaslišijo iz druge sobe otroško vpitje in jok. Planejo tja in, draga moja: boter je mikastil krčmarjevo najmlajšo. Osem let še nima revica. Pravijo, da so jo za časa rešili. Take, glejte, se godijo dandanes. Njo v bolnico, njega pred pravico.«

Mati je obstala in gledala za gručo. Nato je poklicala Zorka, ki se je bil pomešal v sprevod.

»Tam ni nič zate!« ga je za roko odvedla s seboj.

»Kaj je storil?« je hotel vedeti.

»Otroka bi bil kmalu zadavil, krčmarjevo najmlajšo,« je rekla mati. Zorko je čutil, da se ga je hotela samo odkrižati in mu ni povedala pravega. V gneči je slišal prej to in ono, ali vse tako megleno, da si stvari ni mogel jasno razbistriti. Le toliko je uganil, da bi ne bilo lepo, ako bi silil v mater z novimi vprašanji.

Med večerjo je mati povedala očetu, kako je opravila v Dolini. Zorko je po svoje sproti izpopolnjeval njeno pripoved in omenil tudi vklenjenega vojaka.

»A?« je oče pogledal mater, kakor bi želel razlage. Mati se je pomenljivo pozibala na svojem sedežu. Oče je pokimal. Zorku je bilo jasno, da je mati zdaj povedala pravo, in jezilo ga je, da ne more uganiti resnične vojakove krivde.

Drugi dan so sosedomi orali. Zorko se jim je po šoli ponudil za poganjača. Med južino je sedel na leho blizu hlapca in dekle, pozibal

se je kakor sinoči mati in je vprašal hlapca:

»Kaj pomeni to?«

»Pokaži še enkrat,« je rekel hlapec sme-
homa. »Uršika, poglej Zorka: kaj pomeni to?«

Dekla se je veselo zasmejala. Zorku se je
zdelo, kakor bi jo njegova radovednost pri-
jetno ščegetala.

»Jaz ne vem,« je rekel hlapec. »Uršika tudi
ne. Stari ljudje so bolj učeni in vse vedo.
Vprašaj staro Žižmanco, tam na rebri pase
kozo!«

Dekla se je še bolj smejala in Zorku se je
zdelo, da hlapec norce brije. Hlapec se ni

smejal in kmalu se je zresnila tudi dekla. Oba
sta mu prigovarjala, naj vpraša Žižmanco.
Zorko se je osrčil in se napotil k njej. A jedva
se je pozibal pred njo, že je odskočil in zbe-
žal. Starka je vihtela šibo proti njemu:

»Ti zgaga pokvarjena! Le počakaj, materi
povem.«

Hlapec in dekla v smeh. Zorko se je ujezil:
»Nič ne bom gonil. Vsi veste, pa nočete
povedati.«

Šel je vpregat Sultana in je sklenil, da po-
čaka: s krčmarjevo sta prijatelja, ona mu
sama pove, kaj ji je hotel vojak.

PASTUŠKIN:

V KREKOVI DRUŽBI

Ti v dvomih duši si krepilni lek:
oko možato-strogo neprestano
z okvirja doli kroži ti nad mano,
motri, uči, svari, bodri me vprek.

Ti, prerok, upov naših si odjek
do neba dvignil. Za ljubezen vdano
in močno, naši grudi darovano,
donel bo sloves tvoj iz veka v vek.

Tvoj silni duh, ko je začutil krila,
v prostost je moral iz telesnih spon,
razrušil ozko ječo je iz ila,

razmahnil se pod sinji nebosklon:
zdaj vse nas ima in je naša sila,
naš up in naše geslo, naš zaslon.

IVAN REGENT:

PRISPEVEK K ZADRUŽNEMU GIBANJU NAŠEGA KMETA

(Konec.)

MODERNO poljedelstvo, ki je ustvarilo
intenzivni sistem poljedelske pro-
dukcije, si pridobiva povsod vedno novih tal
in je postalo sredstvo poljedelske konkurence.
Kmetom, ki se bodo upirali modernemu po-
ljedelstvu, se bo zgodilo kakor starim roko-
delcem, ki jih je uničila veleobrt, ki je nastala
kot posledica tehničnega razvoja in trgovin-
ske svobode. V poljedelstvu izgublja prostor
svojo vrednost vedno bolj, kakor je izpremenil
svojo vrednost čas v zgodovini človeškega
napredka. Za gotovo pot napredka v sred-
njem veku je rabilo človeštvo dolga stoletja;
dandanes rabimo za enak napredek par deset-
letij in bomo rabili jutri le par let. V starem
poljedelskem sistemu je rabila družina, da

zadosti svojim potrebam, ogromna posestva;
v modernem sistemu zadošča eni in isti dru-
žini en sam hektar zemlje. Naraščanje pre-
bivalstva, življenske potrebe in inštinkt last-
nine so prisilili človeka, da se je lotil obdela-
vanja tudi neplodovite in težko dostopne
zemlje. Vendar je dajala ogromna količina
obdelane zemlje le komaj dovolj hrane pre-
bivalcem našega planeta. Ako bi bila vsa
zemlja, s katero razpolaga človek, obdelana
v smislu modernega poljedelstva, bi preživ-
ljala več nego desetkrat toliko ljudi kolikor
jih živi danes na svetu. Iz tega sledi, da kadar
bo uveden povsod novi, intenzivni sistem po-
ljedelstva, bo smel človek zapustiti z mirno
vestjo ono zemljo, ki je težko dostopna in

zahteva preveč truda za nezadosten pridelek. Ob enem sledi, da bo moderni sistem poljedelstva zmanjšal vrednost zemljiške posesti in povečal vrednost onega kapitala, ki bo vložen v to, da pomnoži produktivno vrednost zemlje. V bodoče ne bomo sodili kmeta po količini zemljiške posesti, marveč po množini tehničnih sredstev, ki jih rabi na svojem posestvu; ne bomo računali njegovega bogastva po količini zemljiške rente, marveč po dobičku, ki ga bo imel vsled uporabe tehničnih sredstev pri obdelovanju posestva. Pada torej vrednost nepremičnega in raste vrednost premičnega imetja ter vrednost tehnične sposobnosti poljedelca. Blagostanje kmeta ne bo več odvisno edinole od množine zemljiške posesti. Moderno poljedelstvo združeno z združnim gospodarstvom, zagotavlja tudi malemu posestniku pošteno človeško življenje na malem koščku njegove grude.

Poljedelec, ki se je oprijel moderne poljedelstva, postane konkurent tovarišu, ki se protivi uvedbi tehničnih sredstev na svojem polju. Naš kmet se je zanašal do danes vedno le na naravno produktivno vrednost svoje zemlje. Dobra zemlja mu je zagotavljala zmago nad kmetom, ki je razpolagal s slabo zemljo. Razvoj agrarne znanosti pa krči bolj in bolj razliko v kakovosti posameznih delov polja. Sredstva, ki se jih poslužuje moderno poljedelstvo, dvignejo do najvišje produktivnosti tudi po naravi neplodovito zemljo. Naš kmet izgubi torej tudi ono prednost, ki jo je vžival kot posestnik po naravi plodovite zemlje. Zato je prisiljen, da poseže še sam po modernem poljedelstvu, ki ga dvigne na ono stopnjo poljedelske produkcije, brez katere ne bo nikdar konkuriral niti na domačem poljedelskem trgu.

V to svrhu potrebuje kmet obilo sredstev, potrebuje kredita. Ne individualnega t. j. osebnega, marveč združnega kredita. Osebni kredit, ki si ga je naprtil kmet navadno vsled nesreč v družini in po največ vsled slabih letin in poljedelskih nezgod, mu ni nikdar koristil. Le malo je kmetov, ki so si na ta način pomagali. Največ njih je prišlo na ta način ob vse svoje premoženje. Kmet, ki ne izhaja brez dolga, ne more izhajati niti tedaj, ko je obremenjeno njegovo posestvo z dolgom in tozadevnimi obrestmi. Kredit postane koristen in plodonosen le tedaj, ako se ga uporabi v svrhu nabave onih tehničnih sredstev, ki za-

morejo dvigniti produktivno vrednost zemlje in s tem obenem poljedelske dohodke. Toda zemljiška posest naših kmetov je premajhna, da bi zamogel prenesti vsak posameznik posebej breme onega kredita, ki je v to svrhu potreben. Moderne poljedelstva ni mogoče uvesti na mali zemljiški posesti. To zamore storiti le veleposestnik ali zadruga malih posestnikov. Naš kmet se mora torej združiti v zadrugo malih posestnikov, ako hoče priti do tehničnih sredstev, ki so potrebna da uvede doma moderno poljedelstvo, da pomnoži produktivno vrednost svoje zemlje, da si poviša dohodke, da zboljša svoje gospodarstvo in da postane sposoben za ono konkurenco, ki nastane brezdvomno vsled splošne uvedbe intenzivnega poljedelskega sistema.

Zadruga pa nima le namena, da posreduje svojim članom potrebna sredstva, da zboljšajo produkcijo svoje posesti, in da jih napravi sposobne za boj v novi poljedelski konkurenci. Ona postane tudi edina in sicer neposredna posredovalka med producentom in konsumentom. Odtod sledi korist producenta in korist konsumenta. Med malim posestnikom in industrijelnim delavcem vlada umetno povzročeno in umetno gojeno nesporazumljenje. Vpoštev pridejo seveda le neizobraženi delavci in neizobraženi mali posestniki. Malega posestnika se res ne more priključiti absolutnim proletarcem. Vendar se njegov položaj razlikuje od proletarčevega prav malo. Proletarec je izkoriščen direktno po delodajalcu. Mali posestnik pa indirektno po brezobzirnih trgovcih, ki izkoriščajo, ne da bi kaj producirali, kmeta in konsumenta. Draginja poljedelskih pridelkov je povzročena v večini po prekupčevalcih. Deloma pa tudi vsled dejstva, da je kmet prisiljen izkupiti iz svojih pridelkov kolikor pač potrebuje za svoje življenje. Izkupiček, ki ga ima mali kmet pri razprodaji svojih pridelkov, tvori plačo njegovega dela. Saj obdeluje mali posestnik svojo zemljo izključno le sam. V slabi letini prodaja kmet svoje pridelke dražje nego v dobri letini. Star način poljedelstva je podedben slabi letini, moderni sistem je podedben dobri letini. Proletarijat ima torej korist od tega, da uvede naš kmet oni način poljedelstva, ki bo rodil obilo pridelkov, ki jih bo smel prodajati po nizki ceni, ne da bi pri tem obtežil svoje gospodarstvo. Kmet in proletarec pa imata skupni interes, da se dobi sred-

stvo, ki bo izločilo prekupčevalce iz razmerja med producentom in konsumentom. To sredstvo je zadruga. Dobiček, ki ga ima dandanes prekupčevalec in je dokaj večji od dobička, ki ga ima kmet pri razprodaji svojih pridelkov, naj se razdeli med producentom, t. j. med kmetom, konsumentom in zadrugo. Delež, ki bi šel zadrugi, tvori ono veliko bogastvo, ki bo namenjeno zboljšanju zemlje in nakupu potrebnih poljedelskih tehničnih sredstev. Čim več tehničnih sredstev in drugih pripomočkov bo malemu posestniku na razpolago, tem večja bo produktivnost zemlje, tem ceneji bodo pridelki, ki jih bo spravljala zadruga na trg. Vprašanje je torej, ali se bo držal naš kmet starega poljedelskega sistema, ali pa sprejel modernega, ni važno le za kmeta, marveč za proletarca in za družbo sploh. To je splošno važno socialno vprašanje, ki ga ne more, niti ne sme prezreti nihče, ki mu je ležeče na tem, da bo obrodilo vsakršno delo največ bogastva z najmanjšim trudom. (Sicer ne spadam med one sodruge, ki menijo, da tvori zadružništvo prehodno dobo iz kapitalističnega v kolektivistični ali komunistični sistem, in niti ne verjamem, da pridemo do socializma le potom zadružništva. Vendar bi bilo nespametno ako ne bi hoteli priznati socialne važnosti zadružnemu razmahu v poslednjih desetletjih. Zato je vredno, da ga podpiramo z vsemi našimi močmi, ker ustvarjamo z njim ogromno bogastvo naukov, izkušenj in duševnih ter gospodarskih dobrin, ki bodo tvorile zlato podlagu administratorjem bodoče družbe.)

Način, po katerem razprodaja naš kmet danes svoje pridelke, je vse drugo nego ekonomičen. Vsaka kmetiška družina pošlje v mesto po enega svojega člana (navadno ženo ali hčerko) z malim jerbasom poljskih pridelkov. Deset družin pošlje deset članov, ki bodo prodali v mestu k večjemu 100 kg pridelkov. Ti se bodo trudili od ranega jutra včasih pozno v večer in mnogokrat le zato, da ne bodo izkupili niti toliko, kolikor potrebujejo za svoje lastne najnujnejše življenske potrebščine. Na stotine je naših kmetiških žena, ki jih prisili sedanji način razpečave poljedelskih pridelkov v ta težak jarem nehvaležnega vsakdanjega dela, ki je suženjstvu skoro podobno. Koliko je tu zapravljenе delavne moči, ki bi se jo lahko bolje uporabilo doma! Stvar je še sama na sebi neekonomična in zapravljava, ako tudi ne vzamemo vpoštev

žalostnega dejstva, da se te kmetiške žene izčrpajo predčasno, in da jih naredi tako vsakdanje delo neobčutne in nepristopne boljšim in nežnejšim oblikam življenja, ter da jim ne dovoljuje že v najzgodnejših letih potrebne časa, ki bi ga posvetile izobrazbi in drugim družinskim opravkom, ki ostanejo radi tega zanemarjeni. Zadruga, ki bi si prevzela tudi razpečavo pridelkov svojih članov, bi obrnila delavno sposobnost teh žena v druge koristnejše smeri in bi s tem tudi zboljšali njihovo izobrazbo in njihov socialni položaj. Zadružno gibanje je torej povsod, zlasti še pri nas velikega gospodarskega, socialnega in etičnega značaja. Saj se bo zboljšalo potom njega gospodarsko, socialno in moralno življenje naših kmetov in njihovih družin. Odprli se mu bodo novi viri blagoštanja, in odprlo se mu bo obzorje spoznanja, ki ga prerodi v plodnega pristaša onega gibanja, ki hoče osvoboditi človeka vseh suženjskih spon.

Vse se združuje, vse se organizira. Skrajni individualizem, ki ga je negovalo meščanstvo skrbno in nežno, gre po drugi strani lestvice nizdol. Absolutna privatna lastnina dela prostor zadružništvu. Ali je bilo mogoče, da se ustavi to naravno gibanje, porojeno v strahu pred razkošnim kapitalizmom, ob meji mesta in dežele? Ni bilo mogoče. Kooperativizem ali zadružništvo ni sicer še popolna fuzija privatne lastnine kakor je to kolektivizem, a tudi ne predstavlja več one absolutne privatne lastnine, ki jo zagovarja in zahteva meščanski individualizem. Zadružništvo nam predstavlja posebno gospodarsko obliko, ki nekoliko združuje poglobitve znake kolektivizma in privatne posesti: privatne posesti, v kolikor namreč vsak član zadruge ostane še nadalje lastnik svojega posestva; kolektivizma pa, v kolikor predstavlja zadružni kapital skupno last vseh članov. Zadružništvo je torej le korak naprej na poti nezavednega razvoja družbe iz individualizma v socializem. Vsi torej, ki se niso zaljubili v starikave oblike meščanskega individualizma, imajo dolžnost, da podpirajo vse, kar se vrši kot naravna posledica razmer. Zlasti je vredno, da pomagamo našemu kmetu na trnjevi poti, po kateri mora hoditi, če noče, da ga bodo prehiteli dogodki, in če noče podleči v konkurenci, ki nastaja. Tu se spominjamo besed starega Engelsa, ki pravi: Glede malih posestnikov je naše mnenje tako, da jim moramo iti na roko s tem, da jim po-

magamo izpeljati njihovo podjetje in njihovo privatno imetje v združeno gospodarstvo.« Ako se bodo ravnali naši kmetje po teh na-

čelih, bodo prav kmalu blagoslovili dan, ko so položili prvi kamen sedanjemu združnemu gibanju in bodoči kmetiški zadrugi.

PASTUŠKIN:

METULJČEK

Kaj te v ta naš zaneslo je vihar,
metuljček lahki, prožni, modrokrili?
Kaj te v to naše mesto srda sili?
Al so tako ti naše groblje mar?

Ne bahaj tu s prelestjo se nikar,
pri nas možje so vsi hudo nemili,
grdo bi modrih kril te ogolili,
v pogubo le ti bil bi njihov čar.

In tudi meni več oči ne mami,
dolžnost jeklena mi je trinog ljut:
sovrašтво, borba, srd vihra med nami,

ne smem se ti zamikati v perut,
ti obsedeti mi ljubó na rami
ne smeš — jaz moram, moram biti krut.

MARIJA KMETOVA:

GOLOBOVI

(Dalje)

SODNIK je kaj čudno pogledal Golobove tri, ko mu je Cene povedal, da prepíše hišo bratu in sestri, dokler ne doraste Tine.

»Pametno niste storili, in na otroke niste mislili dosti. Poglejte, hiše vendar ljudje ne oddajajo tako tjavendan. In če naredita ta dva dolg na hišo?«

»Oh, gospod sodnik, kaj mislite!« sta hitela Lojze in Polonca. Cene pa je dejal:

»Oprostite, gospod sodnik, toda jaz mislim, da je to vse le moja stvar, in če se bo komu godilo slabo, se bo le meni godilo; jaz bom trpel.«

»Seveda,« je pritrjeval smehljaje sodnik. — »Opomnim vas le. Vendar dve priči morate imeti. In pa, zapisali bomo v pogodbo, da se vidva ne smeta dolžiti na posestvo. Zakaj, lahko bi naredila dolg do tistega časa, ko doraste vaš sin Tine, in kaj bi on prevzel potem? Le novo breme. Ali pa celo lahko tako daleč pride, da posestvo zapade dolgovom preje in je lahko sodnim potom prodano vse, preden dobi hišo vaš sin. Vse to se prav lahko zgodi, če ne zapišemo v pogodbo, da se vaš brat in vaša sestra ne smeta dolžiti na posestvo, ampak sta le nekaka oskrbnika vsega. Torej?«

Polonca je že ves čas suvala Ceneta s kozmolcem, in Lojze ga je dregal v hrbet, češ, kaj takega! Zato je rekla Polonca zdaj:

»Gospod sodnik, kaj bi se dolžila, še pridobila bova!«

»Seveda, —« je rekel Lojze, »kdo misli na dolgove. Tega na noben način ne! Kaj bodo pa ljudje rekli!«

»Torej?« je rekel še enkrat sodnik. Cenetu je bilo sitno. Polonca mu je odkimovala, Lojze ga je suval. Tedaj je Cene dejal:

»Ne, ne!«

»Če ne zapišemo tega — kar je zelo neumno, da ne — pa ne smete pustiti otrok tako, v slučaju, če vse posestvo zapade. Za vsakega otroka nakažemo znesek štiridesetih goldinarjev za šest otrok. Ta denar takoj izplačata in naložimo ga v poštno hranilnico. Denar lahko dvignejo otroci, ko so polnoletni, ali pa ga lahko dvignete vi, v slučaju vaše smrti pa dvigne denar jerob otrok. Tako.« S tem so bili zadovoljni vsi in ni nihče ugovarjal.

Ko je bilo vse izgotovljeno, in so dobili za priči dva uradnika, Cenetova znanca, so šli Golobovi trije v gostilno in se vrnilo šele na večer domov.

III.

Lojze in Polonca sta bila zdaj na vrhuncu sreče. Le to je časih premišljal Lojze kaj bo, če se kdo izmed njiju poroči. Sicer se je on zaklinjal, da ne mara nobene, četudi bi prišla vsa pozlačena ponj. Pa glede Polonce ni bil

na jasnem. Govorila sta o tem tudi s Cenetom. Ta je dejal popolnoma mirno, da ga kaka mogoča ženitev prav nič ne skrbi. — »In — tudi jaz sem tu! To pa nekaj pomeni — to moraš priznati tudi ti,« pritrudi Lojze Cenetu in pripomni: »Sicer pa sem skoro zagotovljen, da ne bo iskal nihče izmed naju novih sitnosti. In ženitev je po mojem na vsak način velikanska sitnost.«

»O, saj je tudi res!« je zavzdihnil Cene. »Pa še velika, velika sitnost!«

»No — saj se ti vidi, da nisi preveč zadovoljen. Midva s Polonco se dobro razumeva, menim, da bo šlo vse po pameti.«

Gospodarstvo je vodila Polonca. Bila je dokaj razumnejša in pripravnejša za to. Lojze pa je hodil nakupovat vina. Več vrst, dragih vrst je naročil seveda sedaj. Njegov oče Gregor ni bil nikdar za drage vrste vina. Dejal je vedno: »Ljudje radi pijo, če je poceni. Drago vino pa mi bo ostalo v kleti. Plačati pa ga le moram.« Tega nista premislila Lojze in Polonca. Rekla sta, da morata imeti vsega v izobilju. »Naj kdo zahteva kaj takega, pa ne bo pri hiši! Kaj bodo pa ljudje rekli!« je menila Polonca.

Gostom sta stregli navadno Polonca in Mina. Lojze je bil vedno v kleti. Dejal je, da pometa in pomiva steklenice in kozarce. Vendar je vedno rajši odpiral pipo, točil in pil. »Saj me ne velja nič,« je dejal sam sebi. Seveda — pomislil ni, da je plačal vino s svojim denarjem.

Tudi ponoči ni ostal Lojze pri gostih. Šel je v svoj štibelc in zaspal. Komodnost je bil njegov prvi in najimunitnejši paragraf. Le kadar so plesali, takrat so zadržali Lojzeta gostje. Igrati jim je moral na klavir.

Tisto pomlad so prišli večkrat inženirji v Št. Juri in na Grič. Merili so po temeniški dolini. Ljudje so pravili, da prično graditi dolenjsko železnico.

Nekaterim je bilo to skrajno neljubo. Sprizjzniti se niso mogli z mislijo, da bo vozila ob Temenici »železna kača«. In to mimo njihovih travnikov in njiv! Da, še celo po njih, kar povsod povprek! Golobova pa sta se veselila tega. »Tu pod našo hišo bodo gradili, in pred hišo napravili most čez Temenico. Koliko bova iztržila! Pomisli, Lojze! Saj ni nikjer tu druge gostilne. Vse bo vrelo k nama,« je prorokovala Polonca. »Pa reče Cene, da

mu lahko zapraviva! Kaj takega!« se je posmejal Lojze.

Pričeli so graditi dolenjsko železnico.

Blizu Golobove hiše so postavili delavci kolibe.

Pod večer so pogostoma prihajali delavci k Golobu. Dosti sta ta čas iztržila Lojze in Polonca. Da bi bila znala pravilno obračati denar, bi si bila lahko napravila premoženje. Tako pa ni bilo pregleda računov o prodanem in kupljenem, o dohodkih in izdatkih. Trije so stregli gostom, in metali so denar v peharček v nizki omarici. Pa preštel ni denarja nihče na večere. In tako je bilo dekli Mini prav lahko spravljati goldinarje za svoje potrebe. Ne da bi zidali, so jeli podirati še to, kar je bilo sezidanega.

Polonca je sicer hitela in delala od zore do mraka, pa koristi ni bilo od tega dela.

* * *

Lep pomladanski dan je bil. Solnce je grelo nalahno in mehko. Od nedavnega dežja še vsa mokra zemlja je dišala močno. Črna prst in rujave mastne grude zemlje so se palile na solncu. Prvo zelenje je rahlo drhtelo v močnih žarkih. V zelene tenčice je bil odet gozd. V Temenici so se smehljale vrbine veje.

Popoldne je plela Polonca na vrtu ob cesti. Hijacinte so dišale z gredic tako opojno, da je bilo Polonci kar motno v glavi. Vstala je in se vzravkala. Obsenčila je oči z roko in pogledala po cesti navzgor. Zdrznila se je. »Ali ni to — kaplan? Kam gre? Najbrž k nam. Za Kriščevo voljo! Jaz pa tako umazana!«

Hitela je popravljal krilo in predpasnik in že je zaslišala prijazni kaplanov glas:

»Bog daj, bog daj, Polonca!«

»O, gospod kaplan! Saj se ustavite, kaj ne?«

»Kaj pa. Stopim v hišo.«

Polonca je stekla po dvorišču k Temenici, si umila roke, obrisala potni obraz in odšla skozi dvoriščna vrata v hišo. Brž je opasala drug predpasnik, si poravnala lase in privezala rdečo ruto krog vratu. Ugajati je hotela, zakaj kaplan Tomaž Gregorin je bil lep fant. In Polonci ni bil kar takole ta gospod! Rdečica ji je zalila lica, prsa so se ji dvigala močnejše in ustnice so drhte. Nekako vsa zmešana in blaženo vesela je stopila h kaplanu. Ta je sedel za mizo in bobnal s prsti po njej. Polonca ni čakala, da bi kaj naročil. Odhitela je zopet, kakor bi se šele zdaj spomnila, kdo je njen gost. Kaplan se je zadovoljno smehljajal

in zrl za Polonco. Lepo se ji je podala rdeča ruta po snežnobelem ošpetlju. Tisto nabrano krilo pa se je razprostiralo in zašumelo po veži. Koj je prinesla najboljšega vina, maslene povalnice in gnjati.

»Malo prigriznili boste, gospod. Samo vino ne bo storilo dobro. Pa še vroče vam je.«

»O kakšna skrb Polonca! Čemu, čemu! Hvala, iskrena hvala!« Segel je po povalnici in gnjati in izpil kozarec vina. Ves njegov beli obraz se je topil v medenem smehljaju in dejal je:

»Lepo imate tu, lepo. Prijazna hiša je. Tako svetla in prostorna.«

»No, bo že. Pa dela je dosti. Za vse sem sama. Na druge se ne zanesem.«

»Niso tako brhki, kaj?« se je smehljajl kaplan in jo toplo pogledal. Polonca ni vedela, kam bi obrnila oči. Segla je po predpasniku in ga gubala v roki. Kaplan je zavzdihnil in dejal:

»Dobro vam je. Pa meni — — —? Človek je takole — ves razdeljen.«

»Oh, gospod! Vam je pač dobro — Vam!«

»Na videz, Polonca. Samo na videz.«

»Kako pa to, gospod Tomaž?«

»Človek ni to kar bi bil rad. In to je težko, težko, Polonca.«

Polonca je videla, da kaplan trpi in zasmil se ji je. Vroče ga je pogledala, in v srcu se ji je nekaj zgenilo. Kaplanu je bilo sitno, da je pričel govor o sebi. Zato je pričel izpraševati brž o delavcih, o kmetiji in gostilni. Polonca je bila vsa zmedena in s strahom je gledala vase in svojo izpremembo. Kmalu je vprašal kaplan po računu. Polonca se je le smehljala, rekoč:

»Drugič, drugič, gospod Tomaž! Zarubili vas ne bomo.«

»Zakaj si delate stroške? Rad plačam,« je dejal kaplan. Pa Polonca ni hotela slišati ničesar. Končno se je kaplan poslovil. Polonci je krepko stisnil roko, rekoč:

»Pozdravljeni, Polonca! Pa dobro spite!«

Polonca se je stresla. Čudno vroče ji je postalo. Kaplan je zapazil njeno zmedenost. Po cesti se je smehljajl zadovoljno. »Stvar utegne biti zanimiva. Korajžo, fant! — To bo spet jezikov! Že tako dosti govore o meni. No — tako napačno ne sodijo! Zaradi Cenetove Anice tudi nekaj namigujejo. Sicer — otrok

je še — ampak zrela! O, kakor jabolko! Kar ugriznil bi jo v tisto rdeče, zdravo lice! — Treba je še malo počakati. Sem li mar jaz vzrok, da živim, kakor bi ne smel? Sicer pa. Vsi smo enaki... No — saj se poznamo — —« Zavil je v krčmo, kjer sta pila s Cenetom do polnoči. Ko sta se vračala, je brlela še luč v Cenetovem stanovanju. Manca je še bdela.

»Kaj si še pokoncu? Čemu pa? Mar ne znam sam v posteljo?« se je kregal Cene in trudno sedel. Manca ni odgovorila. Sedela je na postelji in držala v naročju otroka. Z nogo je zibala zibko, kjer je spal najmlajši, sedmi Cenetov otrok. Na omari je gorela petrolejka. Oster duh po petroleju in vzduh spečih otrok sta se mešala v ozračju, da je bilo tesno in zatohlo v sobi. Mahoma se je začel Cene smehljati in dejal je v smehu:

»He, he! To bo nekaj! Nekaj imenitnega bo to! Na Griču, da, da. Celo palačo bom naredil tam. Ta dva tepca, Polonca in Lojze. Delata in delata. O, le naj delata le, le! Ko se bo zdelo meni dosti, pa bosta šla. Ššš! Takole bom naredil —! Pa bosta šla. Ha, ha! Jaz pa denar v roke —!«

»Če ga bo kaj! Čenča pijana,« je zagodrnjala Manca.

»Kaj, kaj? Kdo je čenča? Kdo je pijan? Če bo — denar? Ho, na kupe! Le pojdi, stopi na Grič kdaj, pa boš videla, koliko iztržita! In ves ta denar, to vse je zame. Da, da. Ej, pa bodo kazali name in rekli: »Glejte ga, Ceneta! Šumaštr je bil. Kako je pa zdaj bogat! Da, Cene je tič.« Jaz pa takole: Glavo pokonci, prsa ven, eno roko na hrbtu, z drugo gladim brado, klobuk nazaj. In grem. Nikogar ne pogledam! Če me kdo pozdravi — in priklanjali se mi bodo do tal — samo za klobuk prizem in še ne pogledam ga ne. Stegnarju, ki sem mu dolžan petdeset goldinarjev, sto mu jih bom dal! »Na revež, na, pa pij!« Jaz pa — baron, gospod! Ha, ha, ha!« In smejal se je kakor otrok. Ves srečen in v zlatih sanjah.

»Oh Cene, kako govoriš! Nič te ne skrbi. Boš videl, onadva ne znata gospodariti! Vse ti bosta zapravila. Pa nimaš skrbi. Ne greš, da bi pogledal, kaj imata, za koliko sta kupila in za koliko prodala,« je tiho govorila Manca.

»To znata Lojze in Polonca boljše od mene! Kakor čebelice — tako sta pridna.«

(Dalje prihodnjič.)

O MODERNEM OBUVALU

NI malika, ki bi ga tako oboževali, niti vladarja, ki bi ga tako spoštovali, niti idej, ki bi v nje tako verovali, kakor vse to uživa ženska moda. Moda je važen socijologičen problem, ženska moda oblačenja pa je poleg tega še zelo jasno izpričevalo naše bahate kulture.

Ne rečem, da bi moda ne imela deloma svojega dobrega okusa, da bi ne bila večkrat umetniška, toda lahko si dovolim trditev, da slepo drvenje žensk za nastalo novo modo nima nobenega predsodka in ozira — samo ono je, kar moda sama pomeni za nje; če pa je pravilna, lepa in koristna, tega vprašanja ni.

In ravno vsled tega se ne dogaja redko, da moda, pa naj izhaja iz kateregakoli vira, bije v obraz tisto evropsko kulturo, ki jo hvalimo in hvalisamo vselej in povsod, kaže kratkovidnost njenih pripadnic in jim daje izpričevalo, na katero jim ni treba, da so ponosne.

Toda kaj hočemo? Moda je nekaj, proti čemer je zaenkrat nemogoča vsaka revolucija.

Vendar lahko povemo, da je vsaj deloma, če ne povsem, tudi neekonomska, neokusna in nezdrava. Poglejmo samo ženski svet na ulici, ki nosi široka krila v času največjega pomanjkanja blaga in pretirano ozka, ko je blago cenejše, in še toliko drugega. Toda, to so, lahko rečemo, malenkosti proti potvarjanju in pohabljanju teles, ki nasprotuje vsaki pametni razsodnosti in tudi kulturni stopnji, na kateri stojimo.

Telo je nekaj, na kar ženska zida vse. In prav lepo bi bilo, če bi zidala v takem smislu, da bi si ohranjela telo zdravo in nepohabljeno; toda cilj, ki ga hočejo ženske doseči, zasledujejo s sredstvi, ki jim telo pohablja in uničujejo, samo da so na zunaj take, kakršne zahteva moda in navadno pokvarjen okus moških.

Kje mislijo na zdravje, kadar se opremljajo z modrci; kako si predstavljajo lepoto noge, ko obuvajo današnje čevlje s petami, ki so 8 do 10 cm visoke?

Tista kuga, ki jo je prinesel že v srednjem veku oni oklop, ki mu pravijo ženski modrc ali steznik, je precej ponehala. Sicer ne toliko zato, ker bi se bile ženske spametovale, češ, to jim škoduje, toda bolj zato, ker — modrc ni več modern.

Tako vidimo sedaj najbolj razširjeno pohabljanje telesa z modernim obuvalom. Sicer pravijo, da napravi čevelj, ki je spredaj ozko ošiljen in ima visoko peto, nogo tako »chic«, kakor napravlja ozek moder »chic« telo. Ko pa se vprašamo, če je to res, nam nehote pride na misel, da nosijo afriški Botoku di, Culu in še drugi tamkajšnji rodovi, ki stoje v primeri z drugimi plemeni na najnižji stopnji, v ustnah in uhljih, ki jih prevrtajo in široko raztegnejo, cele kose lesa, ali obroč v nosu; avstralski črnici nosijo v nosu obroče in debele igle, različna plemena si vrežejo obronke v lica. Kitajke si pohabljaajo stopalo tako, da upognejo njegovo okostje na not, in tako dalje.

Brez dvoma je vse to po njihovem okusu lepo, drugače bi tega ne storili; mi pa pravimo, da je to potvarjanje telesa in strašno se v luči svoje kulturnosti zgražamo nad takim početjem. Pri tem pa ne pomislimo, da bi smeli afriškim in avstralskim zamorcem manj zameriti, kajti oni so pač nevedni. Toda zameriti moramo pohabljanje našim ljudem, ki jim veda daje dovolj prilike, da bi spoznavali, kaj je res lepo, kaj je zdravju koristno in dobro.

O tem bi se dalo mnogo povedati, toda za enkrat vzemimo samo stopalo in modern čeveljček.

Človeško stopalo sestoji iz mnogo kosti različne velikosti in oblike, ki tvorijo peto, svod in prste ter so z močnimi vezmi in mišicami tako trdno zvezane, da stopalo kljub telesni teži obdrži svojo obliko; obenem pa je tako prožno, da tudi pri velikem skoku prepreči škodljivo pretresenje drugih organov; pri hoji se prečiblje, kolikor je potrebno za prenašanje telesa in za odtravanje podlage. Samoobsebi je razumljivo, da je tako stopalo, kakršno nam je dala narava, najboljše in edino primerno, da nosi in prenaša telesa, vsako predruženje ali zverženje noge je potem takem pohabljenju na škodo organove zmožnosti.

Pri navadni hoji postavljamo stopalo na tla tako, da se dotaknemo tal najprej s peto, potem prevalimo stopalo v smeri proti palcu ter se odrinemo največ s palcem. Tako so našli po znamenitem anatomu G. H. Mayerju imenovano »Mayerjevo črto«, ki gre od srede pete proti sredini palca, puščajoč na zunanji strani več kot dve tretjini stopalove ploskve.

Palčeva os mora biti pri pravilno razvitem in nepohabljenem stopalu vzporedna z »Mayerjevo črto«.

Pri odzivu s koncem stopala se prsti razširijo (razpno). Zato mora imeti dober čevljevnik toliko prostornine, da se prsti v njem lahko prosto gibljejo. Toda tega pri modernem obuvalu ni.

Prav pravi nemški fizijolog in anatom Ferd. Avg. Schmidt, da imamo na visokih poljedelskih in živinozdravniških šolah predavanja in tečaje, kako je treba podkovati konja, toda človeško obuvalo prepuščamo svojevoljnosti rokodelcev in tovarnarjev in, kar je še slabše, vedno menjajoči se modi.

V vseh izložbah in prodajalnicah vidimo edino le ozko, proti koncu ošiljeno in docela simetrično obuvalo, katero na neverjeten način nogo stisne, da stopalu popolnoma napačno obliko in je pohabi tako, da tvori noter obrnjena palčeva os topi kot z »Mayerjevo črto«. Od druge strani so pritisnjeni proti sredi ostali prsti, ki se nakopičijo drug preko drugega, in stopalo je pohabljeno docela.

Ali je taka noga lepa?

Toda tu se marsikatera ženska tolaži, da je lepa v čevlju, boste nogo itak zaradi spodobnosti ne kaže — naj bo! Kako pa človek hodi s tako nogo?

Gibčnost stopala, ki je vendar tako važna za hojo, je uničena; palec, s katerim se najbolj odzivamo, ni na svojem mestu, torej brez moči; prsti bi se morali pri odzivu razpeti, pa se ne morejo, ker so stlačeni drug nad drugim — in končno nosijo še kurja očesa.

Vendar, to še ni vse! Čevljeva peta je visoka in ozka.

Pri naravni legi noge stoji stopalova os pravokotno na golenici; vsled visoke pete pa postane kot top in tem večji, čim višja je peta. Zaradi tega se stopalo nenaravno zviže, sicer pa skrajša, kar je ženskam všeč, toda vsled njegove nenaravne lege, ki je posledica nepravilnega obuvala, nastane drugo pohabljenje noge. Stopalo pritiska v poševni legi še bolj proti koncu prstov, in že itak nenaravno stisnjena noga trpi še več.

Zato hodijo ženske s kratkimi koraki, stopicajo z upognjenimi koleno, in če jih opazuješ, moraš misliti na zdravniško postajo, kajti tanke in visoke pete se nagibajo zdaj not, zdaj ven, da ne veš, na katero stran se bo izvinila noga.

Če bi ne imeli nobenega drugega vzroka proti takemu obuvalu, bi zadostovalo že to, da je ženska v čevljih po današnji modi nesposobna za vsak daljši izprehod. Ker je udana modi z vso dušo, mora nositi take čevlje; kadar pa ima svoje noge stisnjene v sedanjem obuvalu, je nesposobna za hojo. Niti iz mesta ne pride peš, in že jo bole noge, da ne more naprej. Tako se polnijo tramvaji, tam pa, kjer ni več tramvaja, tudi ni ženskih pešcev. Ali pa je to zdravo zanje?

Ker se premalo gibljejo v svežem zraku, trpi na tem ves organizem. In za tisto malenkost »lepote«, ki jo je pridobila s tem, da si je na kitajski način stisnila nogo, žrtvuje mirno ves ostali organizem, ki izgublja od dne do dne bolj svojo odpornost in boleha vsled pomanjkanja gibanja in zraka, ki sta prvi potrebi, dokazani po fizijologični vedi.

Majhne ženske si pomagajo z visokimi petami, da postanejo »velike«, kajti po nekaterih okusih, mnogo pa po domišljiji žensk samih, so lepe samo velike. Morda bi našli tudi take okuse, ki bi ne merili ženske lepote z metrom, temveč bi jo videli v sorazmerno razvitem in gracijozno strumnem telesu, toda, kdo bo mislil na to, če je hitreje pomagano z visoko peto, in 8 do 10 cm pri ženski 155 cm ni malenkost. Tega bi ne dosegla niti, če bi iztegnila kolena in bi nosila svoje telo pravilno uleknjeno in glavo pokoncu.

Vsega tega pa bi ne bilo, če bi mogle ženske razumeti, da napravi za nepokvarjen okus ugoden utis edinole tisti človek, bodisi ženska ali moški, ki kaže na prvi pogled sorazmerno moč celega telesa, trdno zdravje in iz tega izhajajoče duševno razpoloženje.

Tu naj navedem trditev umetnika, slikarja R. M. Arringerja, ki vidi žensko lepoto v:

1. Popolnem zdravju; sredstva s katerimi se to ohranjuje in pospešuje so: preprosta hrana, zmernost v jedi in pijači, kolikor mogoče redko spolno občevanje, popolno izogibanje alkohola in tobaka, mnogo gibanja na prostem, kopeli.

2. Pravilnem oblačenju, ki pa ne otesnjuje v nobenem oziru telesa ter ne ovira izhlapevanja kože in krvnega obtoka.

Obenem Arringer priporoča pravilno masažo, toda isti in boljši uspeh, kakor z masažo,

je dosegljiv s pravilno telesno vadbo; dalje zahteva opustitev pudrov, pomad, mazil, mila in parfumov.

K temu bi še pripomnil, da je v vsakem oziru važnejše, če se ohrani ženska zdrava, to je lepa v nepohabljenosti in telesnem zdravju, kakor če dobi priznanje mimgredočih občudovalcev s pokvarjenim okusom za sprédaj ali zadaj zapete čeveljčke.

Z gibanjem v zdravem zraku in v telovadnici, kateremu pa je nasprotno v prvi vrsti moderno žensko obuvalo, naj si okrepi svoje mišice in utrdi svoje zdravje, da njena prikazen na ulici ne bo spominjala na elegantno odetega mrliča, temveč bo kazala na prvi pogled, da je to ne samo »lepa«, temveč tudi zdrava ženska, ki ima predpogoje za to, da lahko postane bistra družica in zdrava mati.

PASTÚŠKIN:

MOČ UNIFORME

(Iz habsburških spominov.)

Častnika deni v prosó, če ti treba strašila:
vrabci zleté, a gospičic bo krilo do krila.

SILVESTER ŠKERL:

BALADA

V svoji izbi jo je čakal. —
Zunaj je bila noč. Odsev svetiljke je prihajal skozi odprto okno v sobo. Luči ni prižgal.

Njegove misli so bile vse pri njej. In ko je zapihljal vetrič in pobožal njegovo lice, se je stresel in njegova duša se je zgenila kakor v grozi.

Mraz mu je bilo.

Sedel je k oknu in gledal v nebo. Nič zvezd ni bilo tam gori. In tako pusta se mu je zdela noč.

Boga je klical, a bog ga ni uslišal.

Njegova molitev se je izgubljala v temi in ni našla prave poti do nebes.

Vse je bilo tiho. A ta tišina je vpila in se spajala z njegovo molitvijo v strašen krik samote in zapuščenosti...

Zakaj je ni?!

Moja duša je gladna po njej. Moje srce je žejno po njenih očeh. Raztrgaj se, tema! Zasedi se v noči, da se napijem tvoje svetlobe, ženska!

Primi me za roko in povedi me tja, kjer je paradiz, da se tudi jaz naužijem dneva in luči.

Daj mi rož in krizantem, da me omami njih vonj, da bom legel k počitku, da bom sanjal...

A teme se nočejo zgeniti, luči nočejo zasvetiti. In v duši je še vedno mrak, in v srcu je pritajeno pričakovanje.

Kakor težak kamen je leglo nanj. Oči so se mu zaprle in misli so mu zaspale. A srce je še vedno čakalo...

Tedaj je prišla natihoma ženska v beli obleki, stopila je k njemu in zatisnila mu je s koščeno roko oči.

Srce je zaspalo; njegova poslednja želja se je izpolnila.

In tista ženska je imela v obrazu dve jami, globoki kakor dva prepada; na dnu sta gorela dva zelena, zlobna plamena. Ime ji je bilo: smrt.

Skozi okno je zasvetila blede luč prve zarje in se ustavila na njegovem obrazu. Oči je imel zaprte, okrog ustnic mu je igral truden smehljaj in na licih sta bili v vosek zarezani dve globoki gubi.

Zaspal je v hrepeneju in pričakovanju za vedno.

PREGLED

Književni.

Knjige »Slov. Matic« za leto 1918., so, kakor nam za-trjujejo, natisnjene.

Uredništvo »Ljubljanskega Zvona« je prevzel začasno

znani publicist dr. Glonar, ker je dosedanji urednik, naš pesnik-prvak Oton Zupančič iz zdravstvenih ozirov zapustil Ljubljano ter se podal v Dalmacijo. Želimo, da bi glasnik čuvstvovanja našega naroda čimprej okreval.

Nove slovenske knjige

od 1. novembra 1918 do 10. oktobra 1919.

a) Pesništvo.

Bezruč Peter: *Šlezke pesmi*, prevel Albrecht Fran Založila »Slov. socialna Matica«; cena K 7.—. Peter Bezruč, bard teptanega in zatiranega češkega plemena na Šlezkem, ni samo eden najgenijalnejših poetov in prozokov svojega naroda, marveč tudi eden najsamorodnejših svetovnih pesnikov. »Ena je struna na mojih goslih« — pravi o svoji pesmi sam: ta struna je bol češkega človeka v Šleziji, ki gine narodno in socialno; je zadnji krik umirajočega; je besen upor in blazen krik tistega, ki se utaplja. Zato zgrabi človeka s takšno neodoljivostjo, da ne pozabiš nikoli več te pesmi. Tako neposredna je, kakor da je ni doživel en sam človek, marveč celo teptano ljudstvo. Iz vseh duš, prelitih v eno samo, je vstal strašen krik protesta, teh sedemdeset tisoč, ki umirajo pred Tešinom. P. Bezruč je poslošil svojo osebnost, sedemdeset tisoč življenj bije v njem svoj boj za obstanek in pravico. Boj in trpljenje njegovega naroda je njegova osebna bolečina, krivica, ki so jo prizadeli ti tuji grofi in bogataši njegovi lastni osebi. Kakor iz ognjenih tal kipi njegova pesem. Ni socialni poet v salonski suknji, marveč je sam rudar, kakor se opisuje sam v avtoportretu »Skaradzjev« (»Nestvor«). V življenju skromen uradnik, je v svoji pesmi prorok in glasnik vseh bednih in zatiranih. Zato je Bezruč vaš pesnik, delavci!

Golar Cvetko: *Rožni grm*. Založila »Tiskovna zadruga«; cena nevez. K 5.—, vez. K 6.—. Pesnik Golar je znan po svoji prvi pesniški zbirki »Pisano polje«, ki je izšla l. 1910. in našla splošno priznanje. Golar je pesnik domače zemlje in življenja, ki se razvija na njej. Ljubka in pristrčna je njegova ljubavna pesem. Z »Rožnim grmom«, ki je izšel v lepi opremi, stopa Golar v vrsto naših najboljših lirikov.

Lovrenčič dr. Josip: »*Brstje iz vrta slovenskega pesništva*«. Založba »Družbe sv. Mohorja« v Celovcu. Zbirka pesmi od Vodnika do Josipa Pagliaruzzi-Krilana z življenjepisi posameznih pesnikov. Zbirke ne odobrujemo, ker so v nji pesmi naših prvih poetov sila potrjene.

b) Proza.

Spominu Ivana Cankarja. Založba »Omladine«; v prid Cankarjevemu spomeniku. Cena K 2.—. Vsebuje posmrtnico in nagovor O. Zupančiča ob pisateljevem grobu, dr. Lahov »Nekrolog«, po en članek Zofke Kvedrove, dr. Kraigherja, Dj. Čirića ter nekaj aforizmov iz Cankarjevih del. Zelo interesanten je bibliografski sestavek dr. Šlebingerja. — Brošurica je skromen prijateljski čin pijetete do manov velikega pokojnika.

La Fontaine: »*Basni*«; prevedel iz francoskega Ivan Hribar. Cena K 6'60 vezani knjigi.

Pavel Bourget: »*Zmisl smrti*«; iz francoščine prevedel Andrej Kopitar. Izdala Leonova družba v Ljubljani. Roman iz življenja v Franciji. Glavno pozorišče je na Katalonskem polju. Bourgetov roman je Ušeničnikova »Knjiga o življenju« v drugi obliki. Prevalcu se je prevod še precej dobro posrečil.

Glediški.

Etbín Kristan: »*Samosvoj*«, drama v petih dejanjih. — Egoizmu, zdravemu egoizmu nikakor ne bomo odrekli njegovih pravic do obstanka. Ta čut samoobrane je naravnost potreben toli posamezniku, kolikor tudi celokupnemu narodu v njegovem boju za obstanek. Zato ga je narava tudi vsadila v vsako živeče bitje, toraj tudi v člo-

veka. Primitivno čuvstvo je, tedaj upravičeno. Ako se egoizem drži v teh svojih naravnih mejah in v pravem ravnesju z altruizmom, mu ne moremo ugovarjati, moralen je, saj izhajajo iz egoizma često ravno tako veliki čini kakor iz altruizma. Drugače pa je, če egoizem prevlada vsa druga socialna čuvstva, če postane sam sebi malik. Kam tak človek zabrede, nam kaže Etbín Kristan v svoji drami »Samosvoj«, kjer nam postavlja na oder dva različna zastopnika takega pretiranega, brezobzirnega egoizma: učenjaka »Rometa« in kmeta »Komarja«. Prvi noče pripoznati v svojem znanstvenem zasledovanju nobenih zaprek, ki mu jih stavlja skupna dobrobit družbe, drugi zopet noče žrtvovati svojih tradicionalnih nazorov in ne ene pedi svoje zemlje znanstvu, ki posredno ali neposredno slednjic tudi dviguje skupno dobrobit. Ta dva »samosvoja« značaja trčita drug ob drugega, in človek čuti že pri prvih besedah polom, ki mora priti. — Kristanova drama ima morda svoje tehnične hibe, ne rečem; razpravljalo se je o tem svojčas. Ali, da mora biti ta drama nekaj izredno lepega, to smo slutili v četrtek, 22. maja, ko so jo nam tržaški igralci podali v zelo pomankljivi izdaji. F. Sila ni bil nikakor kos vodilni ulogi. Njegov »Rometa« je padal od dejanja do dejanja. Mesto da bi rastel iz sebe in nadse do nenadnega preloma, je bolj in bolj lezel vase in v — šepetalčevo kletko. To je bilo pač tudi nekoliko — pod Silo. In na ta način je bila igra seveda izgubljena že v prvih dejanjih; tudi dobra volja nekaterih drugih igralcev je ni mogla več rešiti. Mnogo bolj je bil g. Šimenc v ulogi kmeta »Komarja«. Seveda je bila njegova uloga tudi dokaj lažja. Vendar povsem ni zadovolil ne poslušalcev, ne kritike. — Ženske uloge v drami imajo vse podrejen pomen. Izvedene so bile precej dobro. Nastop gđc. Kavčičeve v ulogi »Stramanove« je bil najboljše pogojen. »Ivanko« (gđc. Gradišarjevo) bi bili želeli videti res kakor »divje« t. j. naravno »dete«. V tem pogledu se je premalo poglobila v svojo ulogo. — Izborno pogojen je bil uradnik »Sitnik«, ki nam ga je podal gosp. Gabršček. Pričaral nam je zopet pravega pravcatega eks-avstrijskega uradnika na oder, onega po potrebi zdaj sila zadirljivega, zdaj sila prožnega birokrata, ki nam je s svojim nastopom oživel 2. dejanje. Profesor »Mižan« (gosp. Kralj) pa je bil zopet tako čudno bitje, ki mu ne veš klasifikacije. Kmet »Lukežič« (D. Širok) ni bil napačen v svoji ulogi kot »pomirjevalni svetnik«. Pohvalo zasluži po namenih pisatelja točno izveden dvogovor med oskrbnikom Ažbotom (g. Terčič) in slugo Starcem (g. A. Širok) proti koncu 5. dejanja. Druge uloge: tako-tako. »Kmete« bi pa rad vprašal, odkedaj slovenski kmet s svojimi očmi dosledno v tla buli in se neprestano guga kakor nevra-stenična rasa? Take kmete bi moral »orožnik« že radi splošne sumljivosti takoj aretirati. »Kmetice« so bile dobre, namreč na tiskanem programu, sicer — jih na odru ni bilo. — V splošnem moramo toraj reči, da so se naši diletantje lotili pretežavne naloge; oziroma da so si privoščili prekratko odmerjen čas, da bi isto dobro naštudirali. Študija se namreč hoče tej igri. Skoro vsaka nastopajoča oseba je poseben značaj in med recitacijo, kakor smo jo čuli v četrtek, pa pravo igro take drame je precejšen korak. Spoštovanje do naših pisateljev zahteva dobro naštudiranje, ker je sicer — nič bolj na mestu. Naj se nam te besede ne zamerijo. Oder je za igralca nekako bojno polje; porazu slede zmage. Toraj prihodnjic zmagol!

Gangl Engelbert: »Zbrani spisi za mladino«. Izdalo »Društvo za zgradbo učiteljskega konvikta«. Cena K 4'50. Knjiga obsega poleg 25 krajših sličic, v prozi in verzih, »Fantje od fare«, še sedem preprostih, mestoma precej lepo pisanih črtic, zajetih iz življenja otrok in šolske mladine. Engelbert Gangl je sploh zelo znan mladinski pisatelj in zelo priporočljiv.

Josip Jurčič: »Zbrani spisi«. Uredil in napisal predgovor dr. Ivan Prijatelj. II. izdaja. 1. zvezek. Vsebina: Pesmi. Narodne pravljice in pripovedke. Spomini na deda. Prazna vera. Uboštvo in bogastvo. Jesenska noč med slovenskimi polharji. Juri Kozjak. Domen. Uredniške opombe. Cena K 12'—.

Ločniškar Fran: »Srca malih«. Povest za mladino. Ljubljana 1918. Založba tiskarne Makso Hrovatin. Cena K 3. Ločniškar je znan mladinski pisatelj. Lahko in prijetno piše Ločniškar in iz ljubezni. Motivi, ki jih obdeluje v 9 povesticah, so pestri, in otrok se ne bo dolgočasil ob njih.

Pregel dr. Ivan: Valentin Vodnik, prvi slovenski pesnik, svojemu narodu. Zbirka iz njegovih književnih del. V Ljubljani 1919. Založila SKSZ. Cena K 1'50. Knjižica je namenjena predvsem predavateljem po naših izobraževalnih društvih za Vodnikovo stoletnico.

Narodna knjižnica: Valentin Vodnik, zbrani spisi. 1. in 2. zvezek. Uredil dr. Ivan Lah. Cena skupaj K 1'50.

Slovenske večernice — 72. zvezek. Družba sv. Mohorja v Celovcu. 1918. I. Vseb.: Dr. Ivo Šorli: »Krščen denar«. Povest iz tolimskih grap. Pokrajina in osebe so začrtane z živo plastiko in ljubeče. — Milčinski: »Sejmski tatje«. — Dornik: »Polje«. Zelo mlada črtica o Amerikancih.

Koledar »Družbe sv. Mohorja« za leto 1919. Celovec 1918.

Koledar »Družbe sv. Cirila in Metoda« v Ljubljani. — Cena K 4'—.

c) Podučne knjige.

Bezljaj J.: Zbirka rudarskih in fužinarskih izrazov, nabitih iz nemškočeškega montanističnega slovnika, ki ga je sestavil rudarski svetnik in ravnatelj Edvard Hořovský v Prahi. 1918. Cena K 2'—.

Derč dr. Bogdan: »Dojenček, njega negovanje in prehrana«. Založila »Tiskovna zadruga« v Ljubljani. Cena K 3'—. Knjižica je pisana kot praktično navodilo za vzgojo in prehrano dojenčka. Pisatelj razpravlja v njej o razvitku otroka, o ravnanju z novorojenčkom, hranitvi dojenčka, hrani doječe matere, o dojiljah, o umetni hranitvi, o hranjenju s kravjim mlekom, o mešanem hranjenju ter o boleznih dojenčka.

Dr. Anton Breclj: Jetiki — boj! Izdala »Nova založba v Ljubljani«. Cena K 2'—. Opis ljudske bolezni in obrambe.

Glasbeni.

Glasbeno-dramatični večer (15. maja 1919). Mladina postaja od generacije do generacije podjetnejša in pogumnejša, in to vzbuja mnogo opravičene radosti, kajti kulturnih sobojevnikov potrebujemo mnogo, in odkod naj le-ti pridejo, če ne iz mladinskih vrst? Tako se hočem pri poročanju o zadnjem glasbeno-dramatičnem večeru omejiti le na to, da podam kratko sliko o pripravljajočih se, a ne o vzgajajočih mladih kulturnih delavcih, ker v drugem slučaju bi moral kritik govoriti ostrejši jezik.

Nastopili so deklamatorji, igralci, pevci in drugi glasbeniki. Deklamatorji in igralci, ki so, mimogrede omenjeno, ta v mimiki, oni v glasu, tretji v izgovoru pokazali, da pridno obiskujejo gledališče in dobro opazujejo našega

prvega igralca, so — sicer ne vsi enako — srečno rešili svoje vloge. Zlasti je bil Stritarjev »Orest« učinkovit; g. S. Škerl, ki ubira tudi pot literarnega delavca (igral je svoj primerno uspeli dramatski prizor »Mati«), je dober igralski talent, ki se ga slovenska javnost utegne morda še kdaj razveseliti. Dobro sta deklamovala gosp. Sv. Čok Župančičevo »Pesem mladine«, s katero je otvoril večer in ga tako ob enem zabil v program, in g. V. Ferluga Albrechtovo »Na križišču ulic«. Manj uspela je deklamacija Kettejevega »Pijanca«, ker g. R. Gombač ni mogel najti onih modulacij glasù in kočljivih gest, ki jih zahteva pesem. Medla je ostala, vkljub dobri igri, dramatska slika »Ob zahajajočem solncu«; manjka ji prave dramatične sile. Njen mladinski avtor se skriva za imenom »Uroš«.

Pevske točke so dosegle v zboru in kvartetu svoj zunanji efekt. V bodoče naj se izberejo druge, modernejšje pesmi. Hajdrihova »Pod oknom«, Ferjančičeva »Sijaj, sijaj...« in Sattnerjeva »Pogled v nedolžno oko« se morajo na koncertnem odru izvajati povsem drugače, z gotovo prepričajočo natančnostjo, zato da ne vplivajo tako, kakor kadar jih zapojemo v veseli vinski družbi. Toda resna volja, ki navdaja pevsko mladino in njenega vodjo, g. Delaka, nam jamči, da bo tudi v tem oziru napredka. Zato se hoče seveda izkušnje in šolanja; tedaj bo izvajanje gotovo kompaktnije in bolj smiselno, zlasti ko mine deba še nemutiranih glasov. G. M. Škerl je zapel Devov »Vzdih« in Savinovo »Poroko«. Njegov glas sedi napačno, v grlu, in to je tudi krivo, da sta ostali obe pesmici, posebno pa druga, bolj mrtvi. Materijal je pa sicer dober, in že prve faze pevske šole ga lahko uredijo, da ga bo pevec vesel in javnost. Géna. Rapotčeva je z znano sigurnostjo vršila klavirski part, v kolikor se je dalo na onem instrumentu, ki ni bil ravno najboljši.

To je občutil tudi — sicer dober — klavirski spremljevalec gosp. Čermelj pri svojem nastopu z vijonilistom F. Guličem, ki sta tvorila najlepšo točko vsprejeda. Od g. Guliča sme bodočnost marsikaj pričakovati. Njegova igra je tehnično spretna in dokazuje tudi primerno razumevanje, le Brahmov ogrski ples bi moral biti temperamentnejši. Pogum in samozavest mladine pa se je pokazala z godalnim kvartetom (gg. Ivančič, Gulič, Rupelj in Kranjc), ki je tehnično dobro podal Haydnov Finale 6. kvarteta. Seveda onih skritih fines in nijans ni mogel povsem iztakniti, saj se hoče za to dolgih in globokih študij, čeprav je zunanji Haydn po današnjem pojmovanju lahek.

V splošnem je bila ta mladinska produkcija dobra, le vsprejeda je bil predolg. Na tem trpè vse naše prireditve. Malo in dobro, ne mnogo in površno.

Vrsta mladih, za delo vnetih ljudi je torej velika. Veseli in nadebudni pojav mladine nam zagotavlja, da je volja do dela močna. Naj se mladina dalje izobrazuje in izpopolnjuje, da postane enkrat res oni potrebni faktor, ki hrani duševno življenje. — Obisk srednji. V. Mirk

Solski.

Tehniški visokošolski tečaj: V ponedeljek, 19. t. m. se je vršila v poslopju višje obrtne šole v Ljubljani slavnosna otvoritev tehniškega-visokošolskega tečaja, ki naj bo začetek slovenske tehnike. V petek, 23. t. m. so se pričela predavanja. Dosedaj se je priglasilo nad 100 slušateljev. Predavali bodo: Dr. Rihard Župančič matematiko I., inž. Jaroslav Förster opisno geometrijo, inž.

Milan Vidmar mehaniko I., prof. dr. Maks Samec splošno kemijo, prof. dr. Pavel Grošel mineralogijo, arh. inž. Iv. Vurnik tehniško risanje, inž. M. Mihor strojno risanje, dr. ing. Mir. Kasal situacijsko risanje, inž. Leo Novak nižjo geodetiko. Ravnatelj višje realke Josip Mazi bo vodil vaje iz opisne geometrije, njemu sta pridružena kot asistenta inž. Ladislav Bevc in tehn. Milan Fakin. Inž. Ladislav Bevc je tudi asistent za geodetske vaje. L.

Število slovenskih učencev v Trstu začetkom šolskega leta 1918 19.:

a) Na občinskih ljudskih šolah v Trstu je bilo vpisanih:	
na šestrazrednici v Barkovljah	505 učencev
« petrazrednici v Bazovici	200 «
« dvorazrednici v Gropadi-Padričah	170 «
« petrazrednici na Katinari	390 «
« petrazrednici na Proseku	450 «
« petrazrednici na Opčinah	523 «
« šestrazrednici v Rojanu	703 «
« šestrazrednici pri Sv. Ivanu (Vrdela)	730 «
« petrazrednici v Sv. Križu	430 «
« šestrazrednici v Škednju	915 «
« trirazrednici v Trebčah	200 «
Skupno	5216 učencev

b) Na zasebnih šolah Ciril-Methodove družbe je bilo vpisanih:

na deški meščanski šoli pri Sv. Jakobu	155 učencev
« deški ljudski šoli pri Sv. Jakobu	574 «
« deški ljudski šoli na Acquedottu	344 «
« dekliški osemrazrednici pri Sv. Jakobu	784 učenk
« dekliški osemrazrednici na Acquedottu	573 učenk
« mešani dvorazrednici pri Sv. Vidu	94 učencev
Skupno	2524 učencev

Na pripravnici za srednje šole je bilo 210 učencev.

Poleg tega je bilo vpisanih na **nemških ljudskih in meščanskih šolah**: (Statistika sorazmerna statističnim podatkom zadnjih let.)

na deški in dekliški ljudski šoli (v ul. Fontana in ul. S. Francesco d'Assisi)	420 učencev
« deški ljudski in meščanski šoli (ul. Sanità, ul. S. Francesco, ul. Edmondo de Amicis)	270 «
« dekliški ljudski in meščanski šoli (ulica Annunziata, ul. S. Francesco d'Assisi)	500 učenk
Skupno	1190 učencev

Vsega skupaj je bilo vpisanih na ljudskih in meščanskih šolah **9140 učencev in učenk**. V tem številu niso vštetni slovenski otroci, ki so obiskovali italijanske ljudske in meščanske šole, in oni, ki so se privatno učili. Cenimo torej število slovenskih učencev in učenk na preko **10.000**. Poleg tega je bilo precejšnje število srbskih in hrvatskih otrok. (Na zasebni šoli srbske občine jih je bilo 30).

c) Srednje šole:

Na zaposlovalnih tečajih goriške slovenske gimnazije v Trstu (I., II. in III. razred realne-gimnazije, IV. razred klas. gimnazije) je bilo 247 učencev:

na nemški državni gimnaziji in realni gimnaziji približno 190;

na nemški realki 115, skupno 552.

Na zaposlovalnih tečajih goriških učiteljskih je bilo 114 gojencev in gojenk;

Na nemškem zasebnem liceju približno 25 učenk.

Vsega skupaj je bilo torej **691 srednješolcev**. Zopet pa nismo vštetli slovenskih učencev na italijanskih srednjih šolah. Tudi število srbskih in hrvatskih srednješolcev ni bilo neznan.

d) Strokovne šole:

Na zasebni dvorazredni slovenski trgovski šoli je bilo 210 učencev in učenk, za žensko obrtno šolo za šivanje in krojenje je bilo priglašanih 20 učenk. Na nemški trgovski šoli je bilo okoli 15 učenk. Poleg tega je bilo večje število slovenskih učencev na raznih oddelkih obrtne šole, na italijanski trgovski akademiji, dekl. trgovski šoli ter na navtični šoli. L.

Ženski.

Mednarodni ženski kongres v Švici nadaljuje svoje delo. Na kongresu zborujejo zastopnice petnajstih narodov, celo iz Avstralije. Kongres je sprejel sledečo resolucijo:

»Svet drvi proti obsežnim revolucionarnim gibanjem in to v dobi, ki je potom vojne vzgojila nagnjenje k nasilstvu. Pripoznamo, da temeljijo vsa ta revolucionarna gibanja na pravičnih zahtevah, in izražamo svojo simpatijo namenom delavstva, ki se dviga, da napravi konec izkoriščanju ter si pridobi svoje pravice na tem svetu. Kljub temu pa ostajamo trdne na svojem stališču, da se raje uporablja metoda miru, ter čutimo kot svojo prvo dolžnost v revolucionarni dobi, da se zoperstavimo nasilstvu obeh nasprotujočih si strank.«

Glede socialnega stališča ženske je nato kongres sprejel resolucijo, ki zahteva od strani držav pripoznanje siedečih ženskih zahtev:

»Volilno pravico; izenačenje z moškimi v vseh zakonodajnih zborih, bodisi nacionalnih ali internacionalnih; popolno osebno civilno pravico; emancipacijo od vsakršnega moškega varuštva; pravico odločevanja o svoji lastnini; enakost v pravici nad deco; pravico poročene ženske, da si ohrani lastno narodnost; pravico izbrati si poljuben poklic; izenačenje plače (mezde) z ono, ki jo uživajo moški; prepoved kupčevanja z belimi sužnjami; pripoznanje enake morale za moške in ženske; enako odgovornost očeta kakor matere za nezakonske otroke.«

Nadalje je kongres zahteval od mirovne konference v Parizu, da sprejme v mirovno pogodbo klavzulo (določbo), ki podaja ženski istotako kakor moškemu pravico glasovanja pri plebiscitih.

Od zveze narodov zahteva kongres, da imenuje mešano komisijo, ki naj uredi mednarodno zakonodajo v zakonu.

Slednjič pozivlja kongres še: 1. Naj se takoj dvigne blokada. 2. Organizirati treba vse pripomočke sveta, (živila, surovine, finance, prometna sredstva), da odstranimo brezmejno nesrečo, ki grozi kulturi, ter rešimo narode kuže in lakote. 3. Dokler manjkajo živila in prometna sredstva, naj se zaustavi proizvodnja in razposiljanje vseh predmetov, ki služijo le razkošju in potratu, dokler ne bodo preskrbljene vse dežele v zadostni meri, tako da preneha pomanjkanje, in pride rešeno človeštvo do sprave in do zveze narodov. —m—

Ženska volilna pravica na Francoskem. Poslanska zbornica je sprejela načrt o ženski volilni pravici ter istega izročila senatu. Senat je sestavil komisijo 27 članov, ki naj načrt prouče. V tej komisiji pa je večina članov nasprotna predloženemu načrtu in ga bo bržkone sprejela. —m—

NJIVA

KULTURNI VESTNIK

Dobi se v sledečih prostorih:

Knjigarna Štoka, via Milano, Kavarna Union, via XXX ottobre. Tobakarne: Železnik, via Giulia pri Boschettu. Prosen, Sv. Ivan pri Narodnem domu. Srenim, via Barriera vecchia 17. Naferschlin, via Barriera vecchia 2. Razpečalnica listov Fano: via Nuova 39, via S. Sebastiano 8, via Farneto 6. Tobakarne: via Commerciale 6. Bevk, Piazza Goldoni 3. Flego, Ponte della Fabbra. Vidovič, via Farneto 15. Supanz, Bellini 13. Segulin, via dell'Industria, nasproti cerkve. Pertot, Barkovlje. Zei, Piazza Oberdan 1, Stanič, ul. Milano. Geržina, Rojan, pri cerkvi Flego, Škedenj 416. Konsumne zadruge, Škedenj. Razprodajalnica listov v postajališču openskega tramvaja. — Gorica: Katoliška bukvarna. Knjigarna Wokulat Tobakarne: Marc, Via Seminario. Afrič, Via Teatro. Belinger, Via Cipressi. — Dobravlje, Trgovina Anton Verčon itd. itd.

■ ■ STANE 60 STOTINK ■ ■

NJIVA je edini slovenski kulturni vestnik v teh pokrajinah

Ljubljanska kreditna banka

Podružnica v Trstu.
Centrala v Ljubljani.

Podružnica: Celje, Celovec, Gorica, Sarajevo, Split
Deniška glavnica: K 15.000.000
Rezervni zaklad: K 3.600.000

Obavlja vse v bančno stroko spadajoče posle. Sprejema vloge v lirah na hranilne knjižice proti 3 1/2% obrestovanju, na žiro-račune proti 3% obrestovanju

Za na odpoved vezane vloge plača obresti po dogovoru. Izvršuje borzne naloge in daje v najem varnostne celice.

Tel. št. 5-18.

Blagajna je odprta od 9-13.

Prihodnja številka „NJIVE“ izide v četrtek dne 5. junija

Prot. trg. tvrdka A. FERFOLJA

Veletrgovina z vinom
žganimi pijačami
in deželnimi pridelki

TRST - Ul. Torre bianca 22
TELEFONO ŠL. 18-07

ČEVLJARNICA
JOSIP KOLENC
TRST
VIA COMMERCIALE 14, I.

Gostilna v Delavskem domu

ulica Madonnina 15

Izborna domača kuhinja. Izbrana domača in ptuja vina. Cena brez konkurence. Točna postrežba.

Posebnost: česke močnate jedi in slaščice.

Za obilen obisk se priporoča

Viktorija Ploder
gostilničarka

Članom zavarovalne banke „Slavije“ v Pragi.

Vsi člani so naprošeni, da prinesejo do konca majnika svoje knjižice in da vplačajo članarino pri podpisnem, ki je glavni zastopnik banke za idrijski okraj. V slučaju, da se ne zglase do konca majnika, izgube vso pravico do zavarovalnine.

ANTON BAJT, Idrija

JADRANSKA BANKA

Delniška glavnica K 30,000.000. Reserve K 8,000.000

CENTRALA : TRST

Via Cassa di Risparmio 5. □ Via S. Nicolò 9

PODRUŽNICE:

Dubrovnik, Dunaj, Kotor, Ljubljana,
Metković, Opatija, Split, Šibenik,
Zadar. -- EKSPEDITURA: Kranj

Obavlja vse v bančno stroko spadajoče posle

Sprejema vloge v Lirah

na hranilne knjižice proti $3\frac{1}{2}\%$ letnim
obrestim v bancogiro-prometu proti
 3% letnim obrestim. Na odpoved na-
vezane zneske sprejema po najugod-
nejših pogojih, ki se imajo pogoditi
od slučaja do slučaja

Daje v najem varnostne predale (Safes deposits)

Blagajna posluje od 9 do 12